

GOUDKOORTS

ONARCÍS
OLLER

GOUDKOORTS

Roman

Uit het Catalaans vertaald
door Frans Oosterholt

Eerste druk
2007

Menken Kasander & Wigman Uitgevers
Leiden

Deze uitgave werd vertaald met subsidies van het Institut Ramon Llull en de Dirección General del Libro, Archivos y Bibliotecas van het Spaanse Ministerie van Cultuur.

De vertaler ontving voor deze vertaling een werkbeurs van de Stichting Fonds voor de Letteren.

Oorspronkelijke titel:

La febre d'or

Nederlandse vertaling:

© 2007 Frans Oosterholt /

Menken Kasander & Wigman

Uitgevers, Leiden

ISBN 978 90 74622 51 6

NUR 302

www.mkw-uitgevers.nl

Eerste deel
De weg omhoog

Toen Josep Rodon het portaal van de Beurs binnen liep, werd hij verrast door de rust die in dat grote gebouw heerste. De binnenplaats was uitgestorven; alle ramen die erop uitkwamen zaten dicht; de grote marmeren trap was schoon en verlaten als op een feestdag. Hij was binnengekomen via de ingang aan de kant van de rommelmarkt en hij stond op het punt om langs dezelfde weg naar buiten te gaan, toen hij vanuit zijn ooghoek zag dat aan het einde van de hal de deur waar hij naar op zoek was wijd open stond; een deur waar hij maar één keer in zijn leven doorheen was gegaan, vele jaren geleden, die leidde naar de zaal waar de beurstransacties werden afgesloten. Hij liep er recht op af, onderwijl op zijn horloge kijkend. Het was half twee: hij was te vroeg: de klok in het eethuis had hem misleid. Uit die deur kwamen doffe geluiden zoals uit een kerk tijdens de grote schoonmaak. Er werd inderdaad schoongemaakt: zes à acht knechten schoven een grote hoeveelheid schrijftafels tegen de muren en zetten links en rechts een aantal stoelen op rij. Rodon bleef even in de deur staan, niet goed wetend wat hij nu moest doen, en daarna maakte hij werktuiglijk rechtsomkeert. Maar op de drempel op weg naar buiten bleef hij weer staan, leunde tegen de voet van een van de grote zuilen die de hoge toegangspoort flankeren, keek nogmaals op zijn horloge, voelde hoe vochtig de lucht was en liep weer naar binnen, waar hij zich opnieuw in de deur naar de zaal posteerde. Het licht dat door de grote tralievensters aan de andere kant van de zaal vanaf het Pla de *Palais* naar binnen viel, was zo fel dat hij zijn ogen moest afwenden. Hij deed drie stappen de zaal in. De knechten gaven de planten water en veegden de vloer aan, stofwolken voor zich uit jagend. Niemand merkte hem op en Rodon liep verder naar binnen.

«Om de tijd te verdrijven,» zei hij bij zichzelf.

Maar omdat het stof hem stoorde, ging hij weer naar buiten om op zijn gemak door de hal te wandelen. Hij speelde in gedachten verzonken met de ketting van zijn horloge:

«Het was een prima onderneming; het moment om eraan te beginnen was optimaal; niemand beter dan Gil Foix om vertrouwen te wekken. Als hij zou slagen, was het gedaan met de machtspositie van Cot en Pinyol! Heel Vilaniu zou eens te meer aan Rodons voeten liggen!»

En terwijl hij zo liep te mijmeren werd hij steeds ongeduldiger en hij kon niet wachten om zich in het gekkenhuis van de Beurs te mengen en de magie in werking te zien die geldstromen deed ontspringen die via onzichtbare beddingen de geldkisten van de bankiers en de renteniers tot de rand toe vulden, die ieders krediet verruimden, die wegen en kanalen financierden en die beloofden aanstonds de levenskracht van het oude Europa te zullen regenereren met goudtransfusies, het beste tonicum ter bestrijding van de armoede van dat oude en versleten organisme. Hij had de Beurs nooit in bedrijf gezien maar hij wist uit kranten en gesprekken hoe ver de wonderdadige kracht ervan reikt en vandaag betrad hij die tempel met het vurige fanatisme van de bekeerling. «Zijn plan voorleggen en het geaccepteerd zien worden zou één en hetzelfde zijn.» Daarom brandde hij van verlangen en dwaalde hij ongedurig rond: om de haverklap liep hij naar de zaal, die maar niet gereed kwam; hij liep de binnenplaats op en af, waar hij een onverschillige blik wierp op de plompe standbeelden van marmer, hij voelde de lust opkomen, die hij meteen weer onderdrukte, om de majestueuze trap naar de eertse verdieping op te lopen. Als nieuwsgierige buitenstaander had hij graag gezien waar die Y-vormige trap naartoe leidde, welke schatten de zalen op de eerste verdieping herbergden, wat de moekes symboliseerden die onder aan de trap stonden, maar «hij had haast, de Beurs wachtte, hij zou Foix mislopen.» Hij stak nog maar eens zijn hoofd om de hoek van de zaal, die steeds schoner en frisser werd maar nog altijd leeg was en galmde als een pauk. Trappelend om naar

binnen te gaan, alsof het erom ging wie het eerst aan de beurt was, zette hij opnieuw vier of vijf stappen naar binnen, waarna een van de knechten hem vroeg de zaal te verlaten. En tot zijn grote spijt hoorde Rodon achter zich de dikke spanjolet knarsen.

Even later kwamen twee onbekenden de hal binnen, in doorsnee pak, rokend en druk discussiërend.

‘Ik zeg je toch dat het slechts om twee miljoen gaat!’ protesteerde de schriekste van de twee, luid schreeuwend en met zijn armen schuddend.

En beiden bleven voor de dichte deur staan praten.

‘Twee miljoen!’ riep de buitenstaander in zijn binnenste uit terwijl hij hen met nederige bewondering aanstaarde. ‘Ze hebben het over miljoenen en je zou denken dat ze geen peseta op zak hebben!’

Maar terwijl hij van ze wegliep, stuitte hij op nieuwkomers die druppelsgewijs arriveerden. De binnenplaats en de hal werden bevolkt door mannen van uiteenlopende leeftijd, meer of minder gejaagd, meer of minder bedaagd, van wie velen in wolken van tabaksrook gehuld de krant lezen of in de weer waren met een tandenstoker, met de nasmaak van het middagmaal dat ze in een paar happen naar binnen hadden gewerkt nog in de mond. De meesten van hen posteerden zich in de buurt van de deur die maar niet openging, terwijl anderen tegen de muur geleund verder lezen en hun voeten toevertrouwden aan schoenpoetsers die samen met kranten- en luciferverkopers binnen kwamen lopen.

Eindelijk klonk het nasale geluid van een onzichtbare klok en ging de deur open. De meute stroomde de zaal binnen en verdrong zich om een stoel te bemachtigen. Rodon was met de stroom mee naar binnen gegaan en hoorde achter in de zaal de herrie van degenen die het atrium van de kant van het Pla de *Palais* bestormden. En plotseling merkte hij dat hij de enige was die nog door de zaal liep. Degenen die samen met hem naar binnen gekomen waren, hadden een stoel gepakt en schoolden samen. Verdiept in hun lectuur verstoorde

niemand de rust. Van alle gezichten kon men de onverschilligheid van de *professional* aflezen die zich routinematig naar zijn werk begeeft: een onverstoorbaarheid waar Rodon niet veel van begreep.

Terwijl hij rondliep, aanschouwde hij met vrome deemoed de grote zaal. De vier gotische pilaren met hun hemelhoge bogen deden denken aan een katholieke kerk, maar viel het oog op de ambachtelijke muren van natuursteen met hun renaissancestisch lijstwerk, dan leek de tempel protestant. En als de aandacht uitging naar de galerij die boven de deuren langs alle vier de wanden liep, en naar de grote balkons en de vensters aan beide uiteinden waardoor het licht naar binnen viel, en als men in de hoogte vaag het fijne vakwerk op de plafonds ontwaarde, dan verdwenen alle associaties met religie en bleef het beeld over van een grote zaal in puur civiele stijl, van imposante afmetingen, in sober grijs. De solide constructie en de kale muren stemden nochtans meer overeen met de ernstige handelsgeest van onze consuls der zeevaart dan met de speculatiedrift van onze dagen. Het Eldorado dat Rodon gedroomd had bleek van een onverwachte kilheid en ernst. Hij vond het ongelooflijk dat op een plek waar zoveel miljoenen omgingen nergens goud schitterde, afgezien van de dunne randjes op het vakwerk. Het leek wel of die goudhandelaren alles hadden meegenomen waar ze met hun lange vingers bij konden, of dat ze het louter op dat hemelhoge plafond lieten schitteren teneinde de goudkoorts zoveel mogelijk aan te wakkeren.

Terwijl hij zo liep te dagdromen stuitte hij op een van de glazen tochtportalen van het atrium. Hij wandelde erdoorheen. Daarbinnen, in wat wel iets weg had van een serre van natuursteen en glas, gonsde het reeds van het rumoer van honderd onderonsjes. Velen stonden op een kluitje voor de balustrades te roken onder het praten, anderen leunden tegen de massieve muren of liepen rond. En hij bespeurde op alle gezichten in die ruimte veel meer levendigheid dan op die van degenen die hij in de zaal had achtergelaten. Het we-

melde er van uitpuilende en fonkelende ogen, uitgerekte snorren, borstelige kinnen, gefronste wenkbrauwen en de hunkerende blik van de gokker. Aan de gezichten en de krampachtige gebaren was te zien dat er iets was wat hun bellette de handel aan te vangen. Rodon keek uit een van de grote ramen naar de monumentale toegangstrap die uitkwam op het Pla de *Palais*, en hij volgde met zijn blik de trams en de koetsen die elkaar op dat grandioze plein voorbijsnelden. Triest dacht hij terug aan de keer dat hij door dit gebouw was gekomen, vóór de revolutie, toen hij gevangelijk werd weggevoerd naar de Citadel. Hij werd overspoeld door bittere herinneringen: alle episodes van de samenzweringen kwamen hem voor de geest; de hele geschiedenis met Galceran, zijn oude rivaal; het overwicht dat hij in Vilaniu verkreeg tot aan het jaar '73, waarin hij verslagen werd door de federalist Cot en aan de kant gezet, om op zijn beurt getuige te zijn van de val van Cot en de opkomst van Pinyol, fel aanhanger van Cánovas, die toen nog *en vogue* was. «Wat was er allemaal wel niet gebeurd in veertien, vijftien jaar! Gevechten, samenzweringen, gevangenis, vervolgingen, overwinningen, de macht van de lokale partijbonzen, nederlaag, revolutie, burgeroorlog, restauratie van de monarchie; de helft van de bezittende klasse van Vilaniu in Barcelona; hij weduwnaar, hertrouwd met Montserrat Montellà. Wat een wendingen! Wat een omwentelingen!»

En weer dacht hij terug aan het verlies van zijn macht en verbitterd stelde hij vast dat het plan dat hem daarheen had gevoerd bij uitstek geschikt was voor zijn hoogsteigen restauratie. «Elke tijd zijn oorlog. De Beurs van vandaag was de partij van gisteren; geld het manifest. Als hij zijn plan ten uitvoer bracht, zou hij weer de man van Vilaniu zijn, en het had ook veel meer kans van slagen dan eindeloos wachten op de opmars van Sagasta, zijn politiek leider: dit tijdperk had zijn ziel verkocht aan het geld; de Beurs regeerde de wereld.»*

* Zie voor een verklaring van de noten pagina 609.

Op dat moment schalde de onzichtbare klok weer... ding, dong! ding, dong!... met haar nasale stem. Er klonk een luid geschreeuw op bij de balustrades, waaromheen de spelers zich inmiddels in dubbele en driedubbele rotten hadden opgesteld. De handel in obligaties werd geopend, bij de ene bak de buitenlandse, de *ex*, zoals die mannen van weinig woorden zeiden; de binnenlandse bij de *nat*. Zonder er erg in te hebben werd de man uit Vilaniu in het gewoel opgenomen. Het geschreeuw klonk onregelmatig, schrill, van afzonderlijke stemmen die nu eens hier, dan weer daar schetterden, bij de balustrades, voor hem, achter hem, links van hem, rechts van hem, allemaal door elkaar heen, hoog en laag; van tijd tot tijd barstte een gigantisch kabaal los als een knallend vuurwerk, afgewisseld door lange rustpauzes, waarin slechts op slaapverwekkende toon het vergiftigde wijsje klonk van degenen die onverstoorbaar de koers op niveau hielden. 'Ik neem er twee voor vijfentwintig... Ik neem er twee voor vijfentwintig... Ik neem er twee voor vijfentwintig.' De *cerle* zweeg, de blik op oneindig, degenen die over de rand van de balustrades hingen zwaaiden met hun stokken in de leegte erachter, die inmiddels grote kwispedoors geworden waren waarin voortdurend sigarenpeukjes vielen, afgebrande lucifers, lege doosjes, stukjes papier... totdat een stem, god weet van wie, de strijd deed oplaaien met een dissonant bod: 'Ik neem een miljoen voor zevenentwintig en een half!' Vragende ogen die bezorgd het kaliber van de koper peilden, vermoedens die voorhoofden wantrouwend deden fronsen, en toen barstte het geschreeuw los van *haussiers* en *baissiers*, sprongen de spelers boven op de balustrades, gingen stokken en handen de lucht in, een potlood of een notitieboekje tussen de vingers. Maar Rodon begreep die taal niet, hij wist niet wat er op het spel stond, wat de koers van een heel punt was. Hij begreep niets van die heksenketel. Hij baande zich een weg uit de meute en ging terug naar de zaal, waar het tot zijn verbazing ook al een gedrang van jewelste was. Een groot deel van de heren die daarnet zaten, zaten nog steeds, maar in het mid-

den van de grote ruimte dromden minstens twee- of driehonderd personen in groepjes samen. Uit elk groepje kringelde als uit een mierennest een rookpluim die loom opsteeg naar het plafond, en de som van al die door elkaar ratelende stemmen raasde als een orkaan.

Vanaf dat moment was het een komen en gaan van groepjes. Rodon begon alle kringen één voor één af te lopen, waarbij hij iedereen opnam, maar hij zag geen enkel bekend gezicht in de bonte mensenmassa die gedurig aanwies. Heren met glimmende hoeden en dichtgeknoopte pandjesjassen, jacquetten en colberts, bolhoeden en zelfs een enkele grauwe Catalaanse muts, stonden kriskras door elkaar, zich vermengend in democratische ordeloosheid, bijeenkomend, uiteengaand, elkaar in het oor fluisterend of luidkeels begroetend. En de deuren bleven de ene na de andere mensenstroom lozen als waren het afvoerpijpen. De rookkolommen vermenigvuldigden zich en werden steeds dikker, het rumoer van de gesprekken zwol verder aan, en tussen de lompe klanken van het Catalaans klonk hier en daar een honingzoet mondje Castiliaans, vielen lijzige frasen van Zuid-Amerikanen, vibreerden nasale spreekwijzen in het Frans.

Dat onophoudelijke, steeds aangroeiende gekrioel, die voortdurende vermenigvuldiging en splitsing van kringen, die *mélange* van standen, kleren en talen, brachten hem van zijn stuk, en hoe meer de mensen zich opeenpakten en hoe erger het gewriemel, hoe duizeliger hij werd. Tot overmaat van ramp werd ook hier de klok geluid, waarna van verschillende kanten een oorverdovend gebulder losbarstte van rauwe en snerpende kreten alsof men elkaar in de haren vloog, nu eens uit één keel, dan weer uit alle kelen tegelijk, het evenbeeld van een plein in opstand, nu en dan overstemd door het gigantische kabaal afkomstig van de dicht op elkaar gepakte meute in het atrium waar hij net nog geweest was, *de cour van het Cachot*, zoals de ingewijden zeiden.

En de rook werd dikker, de opwinding nam toe, het werd steeds moeilijker om zich een weg te banen en de grond

onder zijn voeten dreunde steeds vervaarlijker. Ondanks alles had Rodon de hoop niet opgegeven om Foix te pakken te krijgen op het moment dat hij zijn entree zou maken. «Daar hij in de Carrer d'En Gíriti woonde, zou hij vast via de rommelmarkt komen.» Uit zijn humeur omdat hij daar niet eerder aan had gedacht, liep hij naar de hal. Hij perste zich juist tussen de tafeltjes aan de linkerkant door toen Rodon in een grote groep klerken van beursmakelaars, allemaal broekjes op wie geen baardhaar te bespeuren viel of hooguit wat dons, keurig netjes en piekfijn gekleed, strak en zonder kreuken alsof ze net uit de doos kwamen en met een puntgave stok in de hand, een bekende stem hoorde die zijn naam riep. Het was Jeroni, een graanhandelaar uit Vilaniu, die opstond van de tafel waaraan hij zat en tussen de stoelen door, die zonder enige orde bezet werden door een stuk of wat van die jon-geheertjes, richting Rodon laveerde, die zich inmiddels vlakbij de deur bevond.

‘Wie zoekt ge?’ vroeg Jeroni.

‘Ons Gilet.’

‘Ons Gilet?’

Ze moesten flink schreeuwen en een paar broekjes hadden dat *ons* opgevangen met Barcelonese bevreemding. Meteen brandde er een lachsalvo los rondom de heren uit Vilaniu en werden ze door die vlegels op de korrel genomen: ‘Hé, jij daar! Heb je ons Gilet gezien?’ ‘Ons Gilet? Die staat voor je neus!’ ‘Hé, jij daar! Daar heb je ons Gilet!’ Half verontwaardigd, half beschaamd deden de vreemdelingen een paar stappen opzij. Er werd hier en daar in de handen geklapt maar het applaus werd overstemd door het algehele tumult. Ze trokken zich terug in een hoek om ongestoord te kunnen praten.

‘Ons Gilet,’ pakte Jeroni de draad weer op, ‘bevindt zich in de *cerle* van de Catalaanse, heb ik gehoord.’

‘Wie heeft u dat verteld?’

‘Een van die snotneuzen, een klerk van hem.’

Allebei glimlachten ze toen ze terugdachten aan het katekwaad van die bengels. En Rodon vroeg:

‘En waar mag dat zijn, de *cercle* van de Catalaanse?’

‘Ik weet het niet. Ergens in het midden, maar hij zegt dat we moeten wachten, dat hij nu geen tijd heeft voor ons.’

Instinctief keken ze allebei rond, op zoek naar een stoel. Aan die kant werden ze allemaal bezet door heren van zekere leeftijd, onderuitgezakt, bijna allemaal in het zwart gekleed. Makelaars en klerken kwamen uit de *cercle* en fluisterden hun iets in het oor. Ook kwamen er bedienden opdraven met telegrammen die door die heren werden ingezien met een gouden *pince-nez*. Meteen daarna stonden ze op, gaven een teken en geboden de persoon die op hen afkwam: ‘Koop er zesduizend.’ ‘Verkoop er achthonderd.’ Een halve minuut later brak de hel weer los in dat gekkenhuis: de hele zaal schreeuwde moord en brand. De opdracht die zojuist in die hoek was gegeven, deed het hart van de Beurs overslaan.

‘Het lijkt wel of ze de gekken los hebben gelaten,’ zei Jeroni.

‘Dat zullen de grote jongens wel zijn,’ merkte Rodon op en hij nam de heren die voor hem zaten op met een afgunstige blik.

Onwillekeurig bekeek hij zichzelf van top tot teen en hij voelde zich vreemd. «De kleding van die heren was gloednieuw, met een andere schaar geknipt; hun hoge hoeden anders van vorm, glanzend als satijnhout.» Maar waar hij echt versteld van stond waren hun boorden: zo wit, zo gelakt en zo stijf, waardoor ze hun hoofd rechttop hielden ondanks hun leeftijd die hij van hun kale koppen en hun gerimpelde gezichten af kon lezen, als die niet gecamoufleerd werd door kunstgebitten en haarverf. «Hetzelfde had hij in Madrid gezien, in de Conferentiezaal.»

Maar Rodon had rust noch duur, de tijd vloog om, de mensen kwamen nog steeds in drommen binnen en het lawaai zwol nog altijd aan. Zijn benen raakten vermoeid en die

heren stonden alleen van hun stoelen op om snel even een opdracht door te geven.

Jeroni tikte zijn elleboog aan:

‘Kijk nou eens! Dat zijn nog eens grote jongens.’

Hij had het over twee heren die binnen traden met in hun gevolg vier jongemannen bij wijze van *aides de camp*. Beiden waren de vijftig gepasseerd, zeker de kleinste, die zo te zien tegen de zestig liep. Ze zagen er allebei patent uit en gingen in het zwart gekleed, met dichtgeknoopte jacquetjassen die goed gevulde buiken omsloten, dure dasspelden en hoge hoeden die glommen als spiegels. De langste was goedgebouwd, had een vollemaansgezicht, zwarte ietwat slome ogen, enigszins grijze haren en snor en een arrogante houding. Zijn metgezel was van gemiddelde lengte en liep enigszins mank en gebogen en steunde op een fraaie *rotin* met ivoren handvat. Hij had donker haar, dat net als zijn snor al grijs begon te worden, rode hangwangen, een haviksneus, uitpuilende en vochtige ogen, waarin evenwel een vriendelijke blik lag. In het voorbijgaan trokken ze veel aandacht en ze werden door het grootste deel van de aanwezigen gegroet: ‘God zij met u, *Don Evaristo*.’ ‘Het ga u goed, *Don Claudio*.’ En allebei antwoordden ze verstrooid, met hun hoofd bij de laatste conclusies van hun gesprek, dat hun tot een sukkelgangetje noopte waarbij ze vaker stilstonden dan liepen. Fijntjes lachend registreerden de vrolijk keuvelende *aides de camp* ondertussen vanuit hun ooghoeken de listen van de nieuwsgierigen, de bedekte manoeuvres van sommige van de spelers die om hen heen dromden. Alsof er niets aan de hand was, drongen ze zich door de menigte heen totdat ze schouder aan schouder stonden met die potentaten, de oren gespits, waakzaam als een wezel, en toen ze zagen dat die twee elkaar de hand drukten en *Don Evaristo* hardop ‘Afgesproken’ zei, wisten ze elkaar opvallend snel te vinden, waarna ze een paar woorden wisselden en uitzwermden naar verschillende punten in die bomvolle zaal.

Maar Rodon merkte als nieuweling niets van dat alles en gedurende enige ogenblikken overwoog hij of hij moest proberen te weten te komen wat Jeroni daar deed en hoe hij hem eventueel kwijt kon raken.

‘Nou nou!’ zei hij toen hij zag dat zijn buurman zijn mond dichtdeed, die open had gestaan totdat die *heel grote jongens* verdwenen waren in de menigte. ‘Vertel eens, Jeroni, hoe staan de zaken? Verdient ge nog wat?’

‘Het gaat. Ik mag niet klagen. Ge zult wel zien: vandaag tiert de handel als nooit tevoren. Waar het aan ontbreekt is kapitaal om een goede slag te slaan.’

Hij dempte zijn stem, boog zich naar hem over en met een sluwe knipoog voegde hij eraan toe:

‘Ons Gilet heeft er veel kijk op, dat kunt ge van mij aannemen, Rodon, dat kunt ge van mij aannemen. Vorige week heb ik via hem een handvol dukaten gewonnen. Als ik had wat gij bezit, en in zijn handen!... Maar ja, wat wilt ge aannemen met zo’n zielig beetje?’

Hij haalde zijn rechterschouder twee of drie keer op met gedwongen berusting, kneep in zijn arm en zei op nog geheimzinniger toon:

‘Wat ik u zeg! Ik heb veel vertrouwen in de Franse: de Franse gaan snel omhoog.’

Het gesprek werd onderbroken door een enorm kabaal. Rodon ontdekte een stoel en naar het voorbeeld van de anderen ging hij erbovenop staan. De zaal was propvol, een gekkenhuis was het, de atmosfeer was een dikke rookwolk die loom op die zee van hoofden deinde. En een constante slag, vol draaikolken en tegen elkaar op klotsende golven, hield die loeiende zee in beroering waarin koortsig bevende zwemmers dreven, met het hoofd in de nek, gespannen gezichten, ogen vol vuur, een arm in de lucht die zwaaide met een zwart boekje, woorden uitstotend die knalden als zweepslagen: ‘Koop!’... ‘Duizend!’... ‘Akkoord!’ Draaiërig van die baaiërd waande de verhitte progressist uit Vilaniu even het geluid van een grote geldfabriek op te vangen, het bloep-

bloep van kokend goud in machtige smidsen, afgewisseld door korte slagen uit de munterijen, die een stortvloed van rinkelende dubloenen uitspuwden. Rodon zag geen smidsen, geen vuur, geen blaasbalgen, geen munterijen, geen geld; maar hij hoorde het weerklinken aan zijn voeten, vibrerend en rinkelend, en hij hoefde alleen maar die meute wanhopig te horen krijsen, te zien hoe ze elkaar in de haren vlogen en als schooiers vochten om miljoenen en miljoenen, om zich in te beelden dat hier het goud werd gefabriceerd dat zoveel gemoederen verhitte.

Zijn ogen schoten vonken van ambitie, net als de dag van de septemberrevolutie ten overstaan van de massa's van Vilaniu die midden op het plein stonden te joelen. En het kabaal zwol aan maar werd nog altijd overtroffen door dat spervuur van knallende orders: 'Koop!'... 'Duizend!'... 'Akkoord!' Hij zag alleen nog spartelende zwemmers die de kop opstaken tussen de zwarte hoedenbaren, in de lucht zwaaiden met microscopische boekjes waarin van tijd tot tijd door een trillende hand getallen werden opgetekend. Hij hoorde al niet meer de geldstromen over de grond rollen. De naakte werkelijkheid verjoeg de illusie en stelde er een knagende nieuwsgierigheid voor in de plaats die hem niet meer losliet. 'Wat riepen ze? Wat wilden ze? Welke kracht er achter dat hele kabaal school dat de hele Beurs verdoofde en tot razernij bracht? De hele zaal leek door giftige spinnen gebeten, een heel volk door wespen gestoken. Daar in het midden gingen de armen met honderden tegelijk omhoog, handen krabbelden midden in het gekrijs een naam in de boekjes. De hoofden die boven de menigte uitstaken, droegen de hoed over de oren. De zwarte baren rezen en daalden steeds onstuimiger, en hier en daar tekende zich een van zweet doordrenkte witte zakdoek als een schuimkopje ertegen af. Rodon keek zijn ogen uit, maar toen hij uitkeek naar zijn vriend, was die nergens meer te bekennen. Hij keek naar links, naar rechts, maar Jeroni was weg. Het merendeel van zijn burens was net als hij op de stoelen gaan staan. Zij die nog

zaten werden omstuwd door een zwerm actionarissen die hun jachtig maar toch glimlachend de laatste nieuwtjes overbrachten.

‘De Franse, de Franse, die zijn gestegen tot honderd!’ klonk het overall.

‘Zijn ze vijf punten omhooggegaan? Verkopen.’

‘Hm!... het is het aandeel van de dag: die gaan nog verder omhoog.’

Rodon sprong op. Tussen duwen en porren waardoor hij steeds hoger werd opgestuwd hoe verder hij kwam, probeerde hij zich een weg te banen door de dichte drommen. Verdoofd, beklemd, draaierig van de kolkende mensenzee, hoorde hij een hele poos die loeiende zee tekeergaan, terwijl hij tevergeefs naar zijn vriend zocht. Maar plotseling hield het geschreeuw op: het was alsof het leven geschorst werd. Hij luisterde aandachtig en toen hij er al niet meer op bedacht was, barstten ze ineens weer los in reactie op een reus met bakkebaarden die op twee passen van hem vandaan begon te schreeuwen:

‘Catalaanse!... ik koop Catalaanse... voor twintig drie kwart!’

‘In geld?... In aandelen?’ vroeg hier en daar een stem.

‘Ik laat voor éénentwintig!’ schalde meteen een andere stem.

‘Voor twintig drie kwart!’ herhaalde de reus, met zijn ho-gehoed in zijn nek, een vragende blik in zijn blauwe ogen, een potlood tussen de vingers van zijn rechthand, klaar om in het boekje te schrijven.

‘Ik koop voor zeven achtstel!’ schreeuwde een donker op-dondertje met grote neus en snor en zwarte haren die even-zeer glommen als zijn hoed.

‘Voor éénentwintig!’ herhaalde de verkoper uiterst kalm, een man met een rode baard en een kille blik.

‘Ik neem er tweehonderd!’ schreeuwde de reus.

‘Akkoord!’

En Rodon zag dat zijn buurman, de verkoper, ‘200 voor Salvador, 21’ noteerde. En tevergeefs wachtte Rodon op het zien van die tweehonderd, van het bedrag dat ze ervoor overeengekomen waren, of van de overhandiging van een document waarin de overeenkomst bevestigd werd. Een enorme mensenstroom zocht aansluiting bij de nieuwe kring, en te midden van die vervaarlijke maalstromen klonk weer het spervuur van orders dat de koers van de Franse had gesteund. Salvador bood al voor éénentwintig en een kwart, wedijverend met Eladi, de koele rooie. En toen *Paco*, die met het glimmende haar (*Pitbull Paco*, zoals hij werd genoemd), er vijfhonderd kocht, had dat een lawine van krijsende vragers tot gevolg, waardoor de prijs omhoogschoot en de oren van de man uit Vilaniu begonnen te tuiten. Gelukkig voor hem dook Gil Foix op, Joost mag weten waarvandaan, om er tweeduizend aan te bieden voor een kwart minder. «Eindelijk zag hij hem door een kier tussen onrustige hoofden gluren, met zijn dichte, gekrulde baard, zijn ronde, zwarte ogen, zijn vlezige redenaarslippen. Maar hoe kon hij hem bereiken? Hoe zou hij hem zelfs maar een teken kunnen geven in de heksenketel die zijn bod had ontketend?» Salvador, Eladi en *Paco* haptten toe en namen de tweeduizend om de opwaartse koers te steunen. Maar toen deed Foix er nog tweeduizend in de verkoop voor dezelfde prijs. Er werd even gearzeld, in stilte nagedacht. Maar ineens begonnen de stemmen weer van alle kanten te schetteren alsof er een kist vuurpijlen ontplofte: ‘Koop!’... ‘Akkoord!’... ‘Koop!’... ‘Akkoord!’ en de *cercle* reageerde even. Gilet gooide er nog drieduizend op de markt tegen een ongunstiger koers en hij trok zich glimlachend terug, met zijn notitieboekje in zijn zak, om zich bij Rodon te voegen, die er eindelijk in geslaagd was zijn aandacht te trekken.

‘We zouden eens met elkaar moeten praten,’ zei Rodon tegen hem.

‘Wanneer u maar wilt: ik ben zo klaar. Laten we hier weggaan.’

Zijdelings baanden ze zich tussen douwen en stoten met de elleboog een weg door de dichte menigte, die als een bende waanzinnigen bleef razen. Ondertussen deed een bediende de balkondeuren van de galerij open en Rodon zag er grote rookwolken door verdwijnen, waardoor de mensen op straat welhaast moesten denken dat er binnen brand was uitgebroken. De grote smidse was in vol bedrijf. Bij de stoelen, waar Rodon net weg was, kwamen dozijnen koeriers als raketten toegesneld met de laatste telegrammen uit Parijs, de laatste polsslagen van het financiële en politieke leven. Agenten en *stropoppen* lieten weer van zich horen en het was één grote warboel: sommige aandelen gingen omhoog, andere omlaag, een onbeschrijflijke chaos. Meer dan twintig minuten moest de man uit Vilaniu die duizelingwekkende heksenketel nog verduren, boven op de sokkel van een zuil om zijn vriend, die van kring tot kring vlinderde, niet uit het oog te verliezen.

Eindelijk maakte de bel... ding!... dong!... een einde aan het geschreeuw: de massa begon uiteen te vallen en met hangen en wurgen kwam er een trage stroom richting vestibule op gang. Het was de ontbinding van een bijeenkomst van louter mannen, een mengelmoes van klassen, en waar sommigen over onbeduidende zaken spraken, wisselden anderen hun indrukken uit, waarbij de een de *hausse* hartstochtelijk verdedigde, terwijl de ander haar veroordeelde als het werk van gevaarlijke gekken. En terwijl ze zo voetje voor voetje voort schuifelden, in de rug geduwd door de luidruchtige meute, kwamen Rodon dialogen ter ore die haast met opzet gevoerd leken te worden om hem te bewijzen dat daar niet alleen alle standen door elkaar gehusseld werden, maar ook alle rangen en beroepen: advocaten spraken over de zitting van de volgende dag, artsen vertrouwden een vriend de prognose toe van deze of gene zieke, rechters, generaals, rijkssenatoren. Toen hij een keer opzij keek, herkende hij zelfs, onder een hoge hoed, het kale hoofd van een kanunnik, een oude kennis van hem. «Het leed geen twijfel: de Beurs had zich meester gemaakt van de wereld: machtiger dan de regeringen, dan

de politiek, kon alleen de Beurs de verloren macht en heerschappij aan Rodon teruggeven.» Toen vestigde hij zijn blik teder en hoopvol op Gil Foix. En aldus bereikten ze de binnenplaats met de standbeelden, waar de ontbonden massa spelers, nog altijd niet verzadigd, weer samenklonterde in kringen die zich uitstrekten tot de Passeig d'Isabel, om de handel in Staatspapier voort te zetten.

Maar ook daar in de hal moest Rodon nog een hele tijd wachten. Gil Foix liet hem in zijn eigen vet gaar smoren: hij rende rond, zat de een achterna, wisselde met de ander een paar woorden, gaf orders aan zijn medewerkers, pikte de slotnotering op, die nog nat en plakkerig was, sprak met een paar bankiers en ging ten slotte de straat op om met zijn hoed in de hand zijn hoofd door het portierraampje van een coupé te steken en zeer voorkomend tegen een markiezin die op hem zat te wachten te zeggen dat hij haar opdracht had uitgevoerd.

'Vriend, komen hier zelfs voorname dames?' riep de man uit Vilaniu uit terwijl hij zijn kompaan aankeek met de bewondering die hij bij andere gelegenheden ten overstaan van ministers had gevoeld.

'Ach!' antwoordde Foix, enorm ingenomen met zichzelf, 'het is een goede vrouw, de markiezin van Penyalta, die over haar erfgoed waakt terwijl haar man de bloemetjes buitenzet. Vandaag heb ik haar een kleine tienduizend duro laten verdienen.'

'Ach! Had ik u maar eerder te pakken gekregen!...'

'Wat was u van plan dan?' vroeg Gil Foix.

'Een gokje wagen met de Franse, natuurlijk. Ze zeggen immers dat het het aandeel van de dag is.'

'Kijkt u eens: een stadgenoot van u, Jeroni, heeft me er vandaag driehonderd van laten kopen. Weest u maar niet bang: we zullen doen wat u verlangt. Iedereen verdient geld vandaag.'

Rodon voelde een vlaag van woede. «Iedereen was hem voor. Het was te gek voor woorden! Om in die munterij te

zijn geweest en er weer uit te komen zonder een handvol goud! Half Vilaniu (dat wist hij maar al te goed) ging er sinds tijden naartoe om zich te verrijken, met slechts een paar reises naar Barcelona, als ze hun geld maar toevertrouwden aan Gil Foix, het neefje van de pastoor, terwijl hij zich bezig hield met kuiperijen binnen de partij om Pinyol ten val te brengen en maar zat te wachten op de opmars van Sagasta, en zodoende genoeg moest nemen met een ordinaire zes procent!» En aangezien hij met Foix al was aangekomen bij de Carrer Agullers, begon Rodon hem zijn plan te ontvouwen. «Het was een groot project, een spoorweg, de hoofdlijn zou via Vilaniu lopen en dan dwars door de nog maagdelijke provincie Cuenca, vol met bossen en rijke mijnen, en zou Madrid bereiken na tweehonderd kilometer minder dan de andere. Gambarrús, de ingenieur, die de studies voor zijn rekening had genomen, had er met hem over gepraat in de tijd dat Rodon gedeputeerde was. Maar toen was het niet zo gemakkelijk om aan geld te komen. Hij en Gambarrús zouden zich toelagen op het verkrijgen van de concessie. Om gevaarlijke tegenstanders te slim af te zijn, zouden ze die stukje voor stukje aanvragen, te beginnen met Barcelona-Vilaniu, zonder iets van hun verdere plannen te laten doorschemeren. Aan Vilaniu alleen al zouden ze flink verdienen, helemaal als Gil Foix aan het hoofd van de onderneming zou gaan staan.»

Laatstgenoemde, met zijn handen op zijn rug en zijn kin op zijn borst, luisterde met de grootst mogelijke aandacht. «Was hij er nu nog steeds niet van overtuigd dat het geluk hem toelachte? Waarom nog langer getreuzeld met het inslaan van de weg waar hij al zo lang van droomde? Alleen die middag al had hij driehonderd duro verdiend, en dat soort dagen waren er bij de vleet; zijn clientèle was in een jaar tijd verdrievoudigd; op de Beurs begon men hem te achten en te vrezen. Hoe kon het dat er in zo'n korte tijd zo veel gigantische fortuinen waren gemaakt? Dat kreeg je alleen met risicovolle ondernemingen voor elkaar. 'Wie niet waagt, die niet wint.' Waarom genoeg nemen met dertig als je er hon-

derd kon verdienen? Een spoorweg! Daar had hij ook al over gedacht.» Maar terwijl hij zo liep te mijmeren, liep het zuur van zijn nederige afkomst hem weer in de mond zoals zo vaak als hij zich verheugde op toekomstige weelde. En daar het hem aan de moed ontbrak om op stel en sprong een beslissing te nemen, antwoordde hij ten slotte:

‘We zullen het er nog weleens over hebben. Ik vind het geen gek idee maar ik wil er rustig over nadenken. Het is de moeite van het overwegen waard.’

En omdat ze al op de hoek van de Carrer d’En Gíriti aangekomen waren, putte Rodon zich, een beetje gepikeerd vanwege de lauwe reactie waarop hij niet had gerekend, uit in loftuitingen op de onderneming, en hij bezong een en andermaal het prestige dat Gil Foix genoot in Vilaniu, waar hij het grootste deel van zijn klantenkring vandaan haalde en hij zinspeelde op de noodzaak een beslissing te nemen voordat iemand anders het voortouw nam.

‘Nee hoor, ik denk er vanavond nog over na: komt u morgenochtend langs, dan krijgt u antwoord.’

‘Ik ben vanochtend langs geweest en u was er niet.’

‘Dat was anders: morgen zal ik er zijn. Komt u voor elven.’

In gedachten verzonken gaven ze elkaar de hand en Rodon bleef in zijn eentje nog een minuutje op de hoek staan, gedesoriënteerd, afwezig naar zijn vriend starend, die de nauwe Carrer d’En Gíriti insloeg, met gebogen hoofd en zijn brede schouders opgetrokken doordat hij zijn armen op zijn rug hield om zijn handen samen te vouwen, twee bleke vlekken die afstaken tegen de donkere stof van zijn overjas.